

BUITEN

23^E JAARGANG N^O. 45

ZATERDAG 9 NOVEMBER 1929

„ORANGES DE NICE”

Redactrice: RO VAN OVEN
INHOUD:

DE DOOLHOF DER DWAASHEID, DOOR RALPH SPRINGER (14)	BLZ. 530
HET RAPENBURG (GEÏLL.), DOOR MARCEL VAN GESTEL	BLZ. 532—533
OUDE SCHOOLMEESTERSREKENINGEN, DOOR A. W. FRANCKEN	BLZ. 533
OVER ENKELE VRUCHTEN DER CÔTE D'AZUR (GEÏLL.) DOOR THÉO DE VEER	BLZ. 529, 534—536
BUSSUMSCHE VEETENTOONSTELLING, DOOR SIEGFRIED VAN PRAAG	BLZ. 536
WAT IN DUITSCHLAND AAN NEDERLAND HERINNERT (GEÏLL.) DOOR R.	BLZ. 536—538
VERLIES EN WINST, DOOR A. V. D. M.	BLZ. 538
EENDJES (GEÏLL.), DOOR F. E.	BLZ. 539
STEMMEN DER NATUUR, DOOR G. DE GRAAF	BLZ. 539
ARIOSTO. UIT HET POOLSCH, DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKY (9)	BLZ. 540
JAVA'S ZUIDKUST (ILLUSTRATIE)	BLZ. 540

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Men gelieve alles wat de Redactie van dit weekblad betreft te adresseren aan de Redactrice Mw. Ro van Oven, Emmastr. 15, Amsterdam, stukken voor de Administratie aan de Uitgevers N.V. Scheltema & Holkema's Boekhandel en Uitgevers-Mij., Rokin 74—76, Amsterdam, Met de toevoeging: „Voor de Administratie van het Weekblad Buiten". Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht, ook achter op de foto's

Nieuw verschenen nummers 25 ets., oudere 50 ets.

De doolhof der dwaasheid

ROMAN VAN SCHERPZINNIGHEID, DWAASHEID EN HUMOR
14) DOOR RALPH SPRINGER

HIER schuilt een geheim achter, Watson!" gilte hij, opmerken, samenvatten — — —
Een zwaar schot donderde, een ruit rinkelde, „brokken glas vielen op straat. Joris Jochem zonk van angst en schrik ineen en zweeg een minuut. Toen krabbelde hij overeind en bemerkte dat hij ongewond was.

Oom Karel en de agenten snelden op hem toe en betastten hem. Maar hij wees hen waardig terug en streek peinzend met den vinger langs zijn linker neusvleugel.

„Kun je nog spreken, Joris Jochem?" vroeg Oom Karel angstig. Het zwijgen van zijn vriend en chef verontrustte hem. „Er heeft zich in dat huis een vreeselijk drama afgespeeld," antwoordde de detective, op droevigen, doch vasten, toon.

„Denkt U dat er een moord heeft plaats gevonden?" vroeg de agent Brown, belangstellend.

„Een moord of een misdaad, dát staat vast," zei Joris Jochem, op beslist toon. Mijn detective-instinct heeft mij niet bedrogen. De RUG heeft den geest van William Billicom laaghartig ontzield, om hem het zwijgen op te leggen en zijn lichaam in een kist te pakken. Of, de hond, alias Warnaars, alias inbreker Jack heeft mijn armen vriend Munnik van het leven beroofd. De tranen dringen me in de oogen als ik er aan denk. De arme jongen had al niet veel hersenen en nu moet hij misschien óók nog het leven missen. Watson, de touwladder!"

Oom Karel reikte hem die over en met de handigheid van een lasso-werper slingerde Joris Jochem den ijzeren haak in het raam op de eerste verdieping.

„Ga je gang, Joris Jochem!" riep Oom Karel, wiens gelaat

glansde van trots, om den heldenmoed van zijn chef. „Juist!" riep de detective. „Jullie beiden," wendde hij zich tot de beide agenten, „houdt aan weerszijden van de ladder het toestroomend publiek, dat ons in onze handelingen zou kunnen belemmeren, als het om dezen tijd hier niet zoo stil was, tegen. Jij, Watson, stijgt onversaagd de ladder op en ik dek je rug. Wee hij die het waagt je laaghartig te volgen. Hij zal ondervinden wie Joris Jochem is."

De lange, magere gestalte van Oom Karel kroop langs de touw-ladder naar boven.

NEGENTIENDE HOOFDSTUK

IN HET HUIS DER MISDADIGERS. — EEN BLOEDIGE KENNISGEVING

Tien minuten later stonden de vier mannen in het salon. Een kleed hing half van de tafel af, eenige stoelen lagen op den vloer en de lichtgroene aardewerkpot van een Indische plant lag aan scherven.

„Blijf zóó staan!" kreet Joris Jochem. „Raak geen der voorwerpen aan en spreek niet meer dan noodig is. Maar dán ook zoo zacht mogelijk."

Onmiddellijk daarop gaf hij een luiden gil en wees naar een rooden plas, op het tapijt.

„Wat is er?" vroeg Oom Karel, geschrokken.

„Bloed, een groote plas bloed. Zie maar."

De heer van Nuchteren had nonchalant het verfpotje leeggestort, voor hij de kamer verliet. Joris Jochem kroop er nu op zijn knieën heen en rook er aan.

„Het is nog versch, pas vergoten," fluisterde hij. „Waar zou het lijk zijn?"

De beide agenten in burger, wien die stilstand niet langer beviel, traden snel vooruit en stapten in de verf. Ze maakten roode voetstappen op het tapijt.

„Halt!" riep Joris Jochem, niemand dan ik zal dat onderzoek leiden. En wees zuinig en voorzichtig met dat bloed. De juiste hoeveelheid kan ons op het spoor brengen van den mensch die het verloren heeft.

Hij volgde, langs de trap, de verfdruppels. In de bovengang gekomen bleef hij ontroerd staan en staaarde naar de barrikade van stoelen, waar achter twee bebloede degens lagen.

„Na leeggebloed te zijn, in het salon beneden", ving Joris Jochem zijn voorloopige conclusie aan, „is het lijk zijn moordenaar achterna gesneld. Vandaar die bloeddruppels op de trap."

„Onmogelijk," antwoordde Brown, met ongeloovig gezicht.

„Vindt U?" vroeg de detective, sarcastisch. „Luister verder. Toen heeft de moordenaar in doodsangst die stoelen opgestapeld en is er achter weggescholen. Het lijk ondeckte twee degens, gaf één aan zijn moordenaar en daarop ontwikkelde zich een heftig gevecht. Zie maar, hoe bebloed die degens zijn."

„En ik geloof eerder dat de man nog levend was toen hij met den ander vocht en dat ze elkaar de trap afdrongen om den strijd in het salon te beslissen."

Joris Jochem keek den agent met spottenden glimlach aan. „Dat denkt U. En hoe komt het dan, volgens U, dat de vermoorde op de trap zoo weinig bloed verloor?"

„Waarschijnlijk was de por, die hij hier ontving, van weinig beteekenis," antwoordde Brown snel, in plaats van zijn makker. „Hoe verklaart U anders dat het lijk beneden zoo veel bloed kwijtraakte?"

„Dat sluit direct bij mijn theorie aan!" riep de detective, zegevierend. „Daar het lijk beneden geheel of nagenoeg geheel leeg bloedde, liepen er nog maar weinig druppels bloed uit, toen het zijn moordenaar hierheen volgde."

„En als dat eens zoo ware, hoe kunnen dan deze beide degens heelemaal bebloed zijn?" vroeg Brown halsstarrig.

„Och, als je diep genoeg met een degen in een lichaam prikt, wordt ze altijd wel wat rood," antwoordde Joris Jochem achteloos.

Hij nam de barrikade uit elkaar en liep naar de deur van Jack Munnik's kamer.

„Vindt U trouwens óók niet dat het van meer belang is het lijk te zoeken dan spitsvondigheden te zeggen?"

„Juist, goed gesproken, Joris Jochem!" riep Oom Karel, geestdriftig.

„Van nog meer belang dunkt het mij, den moordenaar te vinden," zei de onverbeterlijke Brown.

„Wees daar maar niet bezorgd om," viel Joris Jochem

scherp uit. „Een moordenaar keert vroeger of later terug naar de plek van zijn misdaad, om zijn slachtoffer voor de laatste maal te zien. Want daarvoor is in den regel, op het oogenblik der vlucht, geen tijd. Geloof mij, het vinden van het lijk en van de kenteekenen van den moordenaar daarop, staat gelijk met de hand te leggen op den schurk. Trouwens weet ik al wie het is.”

De beide agenten deinsden, ondanks hun aangeleerde kalmte, van verbazing en bewondering achteruit. Oom Karel echter, bleef kalm staan waar hij stond, doch blikte met eerbied zijn chef aan.

„Dat wist ik wel, Joris Jochem,” antwoordde hij geestdriftig. „Als jij maar niet zoo zanikt over opvatten en samen-deelen, dan visch jij den boel wel uit”.

„En nu verzoek ik stilte en aandacht,” zei de detective op bevelenden toon en stapte Munnik's kamer binnen.

Hij bleef echter aan den ingang bedremmeld staan en wees met sidderende hand naar den deurpost.

Deze was met bloed besmeurd en daaraan kleefden menschenharen.

„Bloed en haren!” kreet Oom Karel. „Ik heb dat haar meer gezien. En jij ook, Joris Jochem”.

„Blijf staan!” riep Joris Jochem tot de agenten, die de kamer wilden binnen gaan. „Neemt eerst den hoed af en be-tuigt den doode den verschuldigden eerbied. Dit haar behoorde eens aan mijn vriend Munnik. Waar zou het overige deel van hem zijn?”

Hij staarde met van tranen omfloerste oogen voor zich uit. Zijn vuisten balden zich, als wilde hij zich in woede op den bedrijver dezer afschuwelijke misdaad werpen.

„Ik zie iets, vinger-afdrukken!” riep nu de agent Brown.

„Die heb ik al lang gezien,” antwoordde Joris Jochem ad rem. „Waar?”

Hij volgde Brown's blik en bespeurde den rooden afdruk van Van Nuchteren's vingers, op den deurpost. Behoedzaam knielde hij neer, nam zijn zakdoek en wischte de afdrukken voorzichtig af.

„Ziezoo!” bralde hij op een toon van voldoening. „Die heb ik bewaard. Het zijn kostbare aanwijzingen om den moorde-naar tot een bekentenis te noodzaken. Dit zakboek zal een der verpletterendste bewijzen voor de rechtbank zijn. Wat ziet mijn oog nog meer?”

Hij liep op den bebloeden hamer toe en raapte dien op. De agenten en Oom Karel omringden hem vol belangstelling.

„Het moordwapen!” riep Oom Karel met afschuw.

„De tafel is ook vol vingerafdrukken!”

„Het beddegoed ligt over den vloer geslierd.”

„Het is vol bloed!”

„Misschien heeft de moordenaar zich er onder verscholen!”

Al deze uitroepen volgden elkaar snel op. Joris Jochem be-greep dat nu doortastend optreden noodzakelijk was.

„Grijp je revolver, Watson, en ik volg je met de bijl. Bij het minste teeken van verraad van het beddegoed, schiet je het zonder erbarmen neer.

De agenten stoorden zich niet aan hem en liepen er heen. Ze schopten het beddegoed onderste boven, keerden het le-dikant om en riepen bevelend dat de moordenaars te voor-schijn moesten komen, wijl ze ontdekt waren. Maar niemand gaf aan dat bevel gevolg.

Joris Jochem keek smadelijk naar hun armzalige houding.

Eenige met bloed geschreven letters op de tafel, hadden zijn aandacht getrokken.

Re   ijn   gee   t.
en   te   v   nde .   ond   en   B . . . ULLY
mo   rd   naa   s
luchte   ar   DUNDEE   OTLAND
                                 UNNIK

„Watson! kreet hij, „terwijl de officieele politie zich suf peinst, heb ik, Joris Jochem, het mysterie dezer misdaad ont-dekt. Geef me je zakdoek, Watson!”

Oom Karel wilde het gevraagde reeds overreiken, toen hij de letters bespeurde.

„Niet afvegen, Joris Jochem,” zei hij, „anders kun je ze niet meer lezen.”

„Juist, anders kun je ze niet meer lezen. Daarom wou ik je zakdoek bewaren, anders had jij ze uitgeveegd. Lees nu eens hardop wat hier staat.”

„Re ijn geet en tevnde onden B . . ully mordnaas luchte

ar Dundee otland unnik ,” las oom Karel in een adem door, op eentonige wijze.

De twee agenten staarden hem verwonderd aan en Brown begon te lachen. Joris Jochem fronste de wenkbrauwen en toen herinnerde de agent zich intijds dat inspecteur Rowles hem verboden had den Hollandschen detective op eeniger wijze te ergeren.

„Je vergeet er letters tusschen uit, Watson,” zei hij, denkend dat dat Oom Karel's naam was.

„Scheld je groovaer uit,” bromde de oude man, beleedigd. „Kun jij soms letters lezen die er *niet* staan?”

Brown kwam naderbij en boog zich belangstellend over de tafel heen.

„Inderdaad, er ontbreken letters aan. Of, ze zijn met opzet uitgewischt om het schrift onleesbaar te maken. Kijk maar, die vegen zijn éerst letters geweest.”

„Watson!” zei Joris Jochem nu op schranderen toon, stoor je niét aan opmerkingen van een leek. Ik zeg je dat er letters ontbreken en die zal ik terug vinden.”

Hij scharrelde zijn dik, besmoezeld vingerafdrukkenboek uit zijn binnenzak op en schreef op een bladzijde de bloed-letters over. Voor elke uitgewischte letter liet hij een kleine ruimte staan.

„Ziezoo,” zei hij op tevreden toon, „nú zullen de schurken bemerken wie Joris Jochem is.

Laat mij met rust,” zei hij tegen de agenten en wees ge-biedend naar de deur. „Zoek jullie maar het huis door en knevel iederen misdadiger dien je onderweg ontmoet. O ja, schel de ambulance op en laat het bloed naar het hos-pitaal brengen. Misschien slagen die geleerde heeren er dan in, de identiteit van het slachtoffer vast te stellen.

Waar ga jij heen, Watson?” vroeg hij, toen Oom Karel tegelijk met de beide mannen de kamer verliet.

De oude man maakte een onbegrijpelijk gebaar. Tien minuten later kwam hij terug met een presenteerblad vol etens-resten en een paar fleschjes bier.

„Eet en drink, Joris Jochem,” zei hij hartelijk. „Het ver-sterkt je kracht en scherpt je verstand.”

De detective zat voor de tafel en bestudeerde de woorden in zijn boek. Hij maakte een afwijzende beweging, maar greep toch een vork en pikte een stukje vleesch op.

„Unnik, zou Munnik kunnen beteekenen,” zei hij, na een poos.

„Waarom niet?” bromde Oom Karel. „Als je er maar een M voorzet.”

De detective keek hem met stralende oogen aan, alsof hij hem omhelzen wilde.

„Je bent groot, je bent schrander, Watson!” kraaide hij. „We zullen er de letters bijvoegen die er het best bij passen en het meest geschikt lijken. Wat zou je er van zeggen als ik achter die eerste twee letters R en e den letter d voeg?”

„Best,” bromde Oom Karel met vollen mond. „Kon, dunkt mij, niet beter.”

Terwijl Oom Karel nagenoeg al het meegebrachte opat en slechts twee sneedjes brood voor Joris Jochem liet liggen, werkte deze ijverig aan de oplossing van het bloedig brief-geheim. Eindelijk was hij gereed en keek hij oom Karel triomphantelijk aan.

„Luister, Watson,” zei hij „en je zult moeten oordeelen dat mijn vereerde meester Sherlock Holmes het er niet bet-ter had afgebracht”:

„RED MIJN GEEST

Dat wil dus zeggen dat zij zijn geest gevankelijk meevoeren. Verder!

BEN STERVENDE.

Daar kan geen letter abuis aan zijn. Iemand die zóóveel bloed verliest, moet wel stervende zijn. Luister verder!

HOND EN BILL BULLY MOORDENAARS.

Nu, wat zei ik je gisteren al? Die hond is Warnars en Warnars is de RUG Jack. Dan moet die vermale-dijde van Nuchteren immers wel Bill Bully zijn.

En om dat voor de gerechtigheid te verbergen, wil hij de gestolen twintig millioenen aan dat meisje als erfenis nalaten. Schurken, bankdieven!”

(Wordt vervolgd)

Foto C. J. Steenbergh

HET RAPENBURG TE LEIDEN MET ACADEMIEGEBOUW

HET RAPENBURG

ER zijn nog maar zoo weinig plaatsen in ons land, waar de Oud-Vaderlandsche atmosfeer waarachtig en levend bleef. Menig overigens ongerept gelaten geheel verwerd tot doode bezienswaardigheid; men verstoorde de harmonie van veel onzer mooiste grachten, straten en pleinen door misplaatste en zielig-aandoende vernieuwingen of door hun architectonische monumenten geheel uit den toon vallende moderne bouwwerken tot buur te geven. En het lawaaiige stadsverkeer verscheurt de eeuwenoude rust. Maar „Het Rapenburg” behield tot in zeker opzicht de bijna gewijde bezonkenheid en de bekoorlijke intimiteit van 17e eeuwse binnenstad, in de eerste plaats omdat het zijn wezenlijke beteekenis niet verloor. Het bleef behouden als centrum van wetenschap, dat gegrondvest kon worden binnen de veilige veste Leiden. De vrijgevochten stad ontving de wetenschap binnen haar beproefde wallen en verschaftte deze zwerfster de stille, onbelaagde werkkamer, die zij noodig had. Zij beveiligde haar tegen haar achtervolgers, redde haar uit den chaos van opstand en oorlog en bood den geleerden en wijsgeeren, die met moeite hun individuele vrijheid veroverd hadden, een welkome wijkplaats. De nieuwe Universiteit vond haar lokaliteiten binnen het voormalige „Witte Nonnenklooster”. Sindsdien ontstonden de „Thysiaansche bibliotheek” (boekenverzameling van „Thysius”), het „Rijksmuseum van Natuurlijke Historie”, het „Rijks Ethnographisch Museum” en het „Rijks Herbarium”, een reeks eerwaardige gebouwen langs de beschaduwde gracht, die steeds bedevaartplaatsen bleven voor weetgierigen. Zoo handhaafde „Het Rapenburg” zich als een der meest vermaarde middenpunten der wetenschappelijke wereld, de eenige werkelijke internationale gemeenschap, die er bestaat. De plechtige-stille gracht bleef van een onweerstaanbare aantrekkingskracht en een vorstelijke eerbiedwaardigheid, de eerbiedwaardigheid van een voldragen cultuurleven. Men

wandelt onder de boomenrijen, die door het donkere en droomende water weerkaatst worden en voelt zich beveiligd in een stille, onwillekeurige blijdschap, een blijdschap, die van alle tijden is. De moderne jeugd brengt, bij het uitgaan der college's telkens nieuw leven, nieuwe kleuren en nieuwe blijheid op de van voorbijgegane eeuwen droomende kaden. Hoeveel zij ook verschilt met het studentendom van vroeger en hoeveel lossier, vrijer en vanzelfsprekender haar bewegen ook werd, vooral door het groote aantal studeerende meisjes van onzen tijd, detoneert zij niet tegen de stemmige grijsheid der huizenrijen, maar vormt een prettig-aandoende tegenstelling met de slapende deftigheid. Zij vindt er de schatten van het verleden, alles wat de geleidelijke voortgang van eeuwen tot den tegenwoordigen stand van volmaking bracht en voelt zich-zelve de voortdraagster van dit verleden. Niets is er tegen om het „Rapenburg” in haar ongerepten staat te bewaren. Wel zijn de musea ware pakhuizen van allerlei historische- en kunstvoorwerpen van onschatbare waarden en ligt er in veel te kleine bergplaatsen dicht opeengeborgen wat verscheiden, groote zalen zou kunnen vullen, wel moet men zich terdege op de hoogte stellen van wat er aanwezig is, om op aanvraag een of ander verrassend cultuurproduct uit Oostersche, Grieksche, Romeinsche en Egyptische beschaving onder de oogen te krijgen, maar toch zijn dit nog geen redenen om de volmaaktheid van lijnen en proporties, die een Oud-Hollandsche gracht in haar combinatie van huizen, kaden en bruggen toont door een ruw uitbreken en een uit het verband rukken, door groote moderne bouwwerken neer te zetten, zooals dit gebeurd is bij het bouwen van het nieuwe gebouw der „Universiteitsbibliotheek”, dat monsterzusters. Gelukkig bleef de nieuwe brug, die thans het „Rapenburg” afsluit, bescheidener. Deze vormt werkelijk

een gelukkige overgang van oude naar moderne stad. Het levert toch geen bezwaar op, noodzakelijke uitbreidingen, buiten het verband van het harmonische Rapenburgsche geheel te plaatsen en uitteraard leelijke 19e eeuwse buurten op te halen met moderne bouwwerken, die met hun strakkere, monumentale lijnen geheel buiten de sfeer der boven geprezen 17e-eeuwse intimiteit vallen. Zoo bestond er, eenigen tijd geleden, het plan, de boomen van „Het Rapenburg” om te hakken en nog steeds leeft men in vreeze, dat dit plan op een gegeven oogenblik uitgevoerd zal worden. Het kan heel nuttig zijn, om de hedendaagsche stad van verkeersobstakels en lichtontnemend loover te bevrijden, maar daarom heeft men zich niet te vergrijpen aan monumenten van eeuwige schoonheid. Het is misplaatste zuinigheid modern verkeer door oude stadsdeelen te persen. Er is buitenom ruimte genoeg. Hoe volmaakt past de gelaten wachtende natuur der boomen, 's zomers met hun wuivend gebladerte en 's winters met hun subtiel takkenweefsel tegen de wijze grauwhed der bouwwerken, opgetrokken door een rustiger en zich zelve volkomener geslacht. En de rustige lichtval door het fluisterend loover tint straatstenen, stoepen en gevels tot een

wonderlijk sprookje en werpt haar spelend en gouden schijnsel op de glinsterende ruiten. Wanneer het „Rapenburg” ont- daan werd van haar trouwe wacht- ters, zou het ontroofd zijn van een on- vergankelijk, kostbaar en niet te ver- vangen sie- raad en zou verkaald, blij- ven treuren om haar ont- redding. En het forceeren van het van zelf gegroeide, wat tegen- woordig maar al te vaak ge- beurt, zou zich

op een zielige wijze op een onvergankelijke schoonheid wreken.

MARCEL V. GESTEL

Oude Schoolmeesters-rekeningen

IN mijn artikel „De taak van vroegere schoolmeesters te Zaandam”, voorkomende in „Buiten”, jaargang 1926, bladz. 404 en 405, deelde ik onder andere den merkwaardigen inhoud van een reglement uit den aanvang der zeventiende eeuw mede, aan welks naleving de Zaansche onderwijzers zich in die lang-voorbijg dagen stipt hadden te houden. Daaruit bleek duidelijk — hetgeen iedereen trouwens wel eens gehoord of gelezen heeft — dat het werk van de toenmalige schoolmeesters zich lang niet altijd uitsluitend tot het geven van onderwijs bepaalde, maar dat zij nog buitendien vele andere diensten, zooals het onderhouden van de kerk, begraven, klokluiden, klok-opwinden en dergelijke moesten verrichten. Wat het daarvoor — in den regel ook voor particulier onderwijs van hoogerhand vastgestelde — salaris betreft, dit was in talrijke steden en dorpen van ons vaderland — schandelijk genoeg! — meermalen zóó gering, dat het aannemen van fooien en giften vrij algemeen in zwang was, ja, somtijds wel eens tot een droeve noodzakelijkheid werd, om den steeds in de weer zijnden meester met diens gezin den kop boven water te kunnen doen houden! In de Zaanstreek, waar handel, industrie en scheepvaart in hoge

mate bloeiden en waar dus steeds ruimschoots geld verdiend werd, schijnt deze toestand over het algemeen veel beter te zijn geweest dan elders, zooals onder andere ook uit de volgende zinsnede, ontleend aan het bovengenoemde reglement, valt op te maken: „In somma op de School- en Kercken- dienst, mitsgaders al wat des na behooren aanklevigh is, sal alsulcke toesicht ghedragen werden, als in een wel gestelde plaetse sulcx billick is, sonder dat hem de Schoolmeester met eenige collecten ofte collecteurschappen bemoeien sal, ofte yet sulcx aanslaan, dat ofte aenstoet ende ontstichtinge soude verwecken, ofte de goede opsicht op de Schoole ende Kercke nadeeligh mochte wesen” . . . . Op de „Tentoonstelling van Zaanlandsche Oudheden en Merkwaardigheden”, gehouden te Zaandam in Augustus en September 1874, waren enkele oude bewaard gebleven schoolmeesters-rekeningen uit het midden der achttiende eeuw ingezonden, welk ons eenig denkbeeld geven, wat er in die dagen zoo ongeveer aan schoolgeld betaald moest worden. We geven hier den inhoud van twee er van weer, ze zijn respectievelijk geschreven en ingediend door de Zaansche meesters Pieter en Dirk Knip:

I. Monsr. J. C. van den Marckt, debet aan Pieter Knip

voor een
Maand onder-
wys Gedaan
aan UE. Zoon
Cornelis, in 't
schryven en
leezen . . . .
/ = : 10 : =.
Nog 2 Maande
in 't cyffren,
schryven, etc.
/ 3 : 6 : =.
Voor 3 Maan-
de onderwys
aan UE. dog-
ter . . . .
/ 3 : 4 : =.
Onkoste aan
papier, penne
en boeke . .
/ 1 : 2 : =.
II. Willem Cor-
nelisz. Ris De-
bet aan D.
Knip, wegens
3 Maande on-
derwysgedaan
aan UE. kin-
deren . . . .
/ 2 : 8 : =.
Voor de penne
en voor Hey-
lige ¹⁾ en een

leerboek . . . . „ 1 : 12 : =.

Verschenen den laatste Augustus 1744.

In dank voldaan 11 September 1744 blyve UEd. Dienaar
Dirk Knip.

Het is niet recht duidelijk, of we hier met gewoon school-, dan wel met privaatonderwijs te doen hebben, men zou dit laatste echter allicht uit de nota van Pieter Knip kunnen opmaken. — Zooals eigenlijk vanzelf spreekt, vertoonden deze rekeningen staaltjes van het keurigst denkbare schoonschrift, een kunst, welke in die rustige oude tijden vrij wat meer geduldige beoefenaars telde dan tegenwoordig. De hoofdletters waren natuurlijk met allerlei fraaie, kunstige en ingewikkelde krullen en halen versierd; stellig zal de schoolmeester heel wat werk gehad hebben, alvorens hij zijn declaraties bij de ouders zijner vele leerlingen kon indienen! Trouwens, wanneer we in onze musea en in sommige particuliere verzamelingen eens de talrijke, op allerlei gebied bewaard gebleven, beschreven stukken en paperassen met aandacht beschouwen, vragen we ons soms met verbazing af, hoeveel kostbare tijd er in vroeger jaren wel aan het vervaardigen van dergelijke zaken werd besteed en vaak . . . verknoeid!

A. W. FRANCKEN.

1) Onder „heylige” verstond men schoolprenten.

Oud rijmpje

Schoolmeester wezen, is dat geen slavernij!
Veel liever zou ik nachtwacht zijn, bij dag was ik dan vrij!

Foto C. J. Steenbergh

HET RAPENBURG TE LEIDEN

Over enkele vruchten der Côte d'Azur

A Nice, on trouve le ciel de la Grèce et de l'Orient, avec son ardent soleil et sa sérénité, et, comme conséquence, une végétation qu'on dirait empruntée à l'Afrique, qui lui fait face par delà la Méditerranée.
Dr. EMILE SAUVAIGO.

I

IS de Côte d'Azur het land van majestueus spreidend palmengroen, van weelderig exotische gewassen en wonder getinte bloemen, — „pays où le rayon du soleil fait pétiller une végétation éblouissante”, gelijk Victor Hugo eens schreef, — niet minder ook is zij een oord waar, tusschen glanzig, zacht wuivend loover, mede de fraaikleurigste vruchten rypen, — het land van den zonnigen oranjeappel, en van den citroen, en van de donker violette vijg, en van de warm gouden „nèfle du Japon”, — het land van de sierlijke dadel-trossen, en van de zwarte olijven en de vurig roode granaten, en van de wonderlijke „figue de Barbarie”. Van vruchten, die ons doen denken aan Zuid Spanje, aan de oasen van Afrika, aan het verre, geheimzinnige Oosten. Van vruchten, waartegenover menigeen, menigeen die hier in het Zuiden komt, aan den anderen kant toch evenwel ook vaak weer „vreemd”, — zoo niet dikwerf volslagen onkundig, — te kijken staat. Immers heb ik hier geen dames bijgewoond, die rustig de „nèfles du Japon” voor . . . . nog zeer jeugdige mandarijntjes heiden? En heb ik hier geen heeren ontmoet, die in koelen bloede de delicioze Bellonevijg voor . . . . „een soort van peer” uitmaakten, en die zonder te blikken of te blozen den olijfbom een . . . . kurkeik noemden? Waarom ik mij dan ook al wel eens de vraag heb gesteld, of ik met over de vruchten van de Côte d'Azur, — over enkele er van althans, — eens iets te publiceeren, misschien niet een, ... laat ik maar eerlijk zeggen: goed werk zou doen. Natuurlijk zou daarbij niet aan een star wetenschappelijk opstel mogen worden gedacht. Oneen! hier vooral geen zwaarwichtige verhandeling over bloeiwijze, over al of niet onderstandig vruchtbeginsel, et cetera, et cetera! Neen! vooral geen taaie, droge geleerdheid in dit geval! Integendeel, veeleer een ietwat luchtig gehouden, — zoo mogelijk, — aangename causerie. Iets, in zekere mate in overeenstemming met de blij zonnige Riviera, zou ik haast willen zeggen. Of mij dit gelukken zal? . . .

II

„Pour bien connaître les oranges, il faut les avoir vues chez elles, dans l'atmosphère tiède de la Méditerranée; c'est là qu'elles sont belles! . . .”, zegt Alphonse Daudet in een zijner onvergetelijke „Lettres de mon moulin”, nadat hij heeft aangemerkt hoe: „à Paris, les oranges ont l'air triste de fruits tombés ramassés sous l'arbre”. En dan beschrijft hij ons daarna een droomerigen tuin op het eiland Corsica, — „le jardin de Barbicaglia”, even buiten Ajaccio, — waar tot dicht bij de blauwe zee de sinaasappels groeiden, . . . „des fruits superbes qui, dans le feuillage sombre, avaient l'éclat de verres de couleur, et doraient l'air environnant avec cette auréole de splendeur qui entoure les fleurs éclatantes”. „Le jardin de Barbicaglia”, ... maar, ... ziet eens hier! vindt men die wondere tuinen niet ook op de Côte d'Azur, — die zonnige tuinen als uit een oostersch sprookje haast, waarin tusschen glanzig, donkergroen blad, overal de mooi ronde, roodgouden

vruchten van den zoeten oranjeappel, van den „Citrus aurantium” laaien, vindt ge ze niet ook rond Hyères, rond Cannes, buiten Grasse, in de omgeving van Nice, en van daar tot aan Menton? Ja, vooral rond Hyères en in de omgeving van Cannes Want kijk! de „orange de la Provence” en de „orange de Nice”, zij mogen in onze dagen dan al op vele markten door den in Spanje groeienden, zoeten oranjeappel, — de zoogenaamde „valence”, — verdrongen zijn, toch altijd nog blijft hunne cultuur de moeite loonen. En dus treft ge in de Riviera dan overal nog de „orangeries”, overal nog de tuinen waarin keurig gesnoeid en verzorgd, de sierlijke sinaasappels staan. Blij zonnige gaarden, waarvan de mooi regelmatige, altijd groene kroonboomen hier aan de kust in doorsnede een hoogte van vijf à zes meter bereiken, — (een afmeting die, volgens Dr. Emile Sauvaigo, bij exemplaren op zér vruchtbaren bodem, bij uiterst soigneus behandelen, in ons Zuiden hier tot tien- en, in enkele gevallen, zelfs tot twaalf meter kan gaan). Hetwelk laatste wel doet zien wat onder eenigszins

gunstige omstandigheden den oorspronkelijk uit Oosten Zuid-Azië afkomstigen „Citrus aurantium” op de Côte d'Azur te bereiken valt. Zoo mag men hier in de Riviera dan ook bijvoorbeeld, indien de zomer niet te onbarmhartig droog is geweest, op twee oogsten per jaar rekenen, te weten: een pluk in de eerste helft van November, en nog op een pluk vanaf midden Januari tot bijkans einde Februari. Oogsten, waarbij de oranjeboom, wanneer hij op zijn hoogste punt van voortbrenging is gekomen, dat wil zeggen: wanneer hij den leeftijd van twintig à vijf en twintig jaar heeft bereikt, hier tusschen zeshonderd en duizend vruchten per jaar geeft. En ziet! nu mag het al wel waar wezen dat de sinaasappel der Côte d'Azur niet de fijnheid en niet den exquisen geur van dien van het eiland Malta en van dien uit Spanje heeft, alevel toch hebben de „orange de Nice” en de „orange de la Provence” en de hier wel gekweekte „orange de Blidah” en „orange grenade” lang niet te versmaden qualiteiten, — alevel zijn de „extra-belles” en de „passe-belles” en de „ordinaires” en de „mignonnettes” van de kust hier heerlijke, volsappige, — en wanneer volkomen rijp, — mooie, en nog immer gewaardeerde vruchten. (Alleen, . . . ja. alleen zoudt ge de „orange de Nice”, vermoed ik, misschien een klein weinigje minder van wenschen). Waarom dan toch de sinaasappelcultuur in het Zuiden van Frankrijk in de laatste tijden hier en daar en ginds aan 't afnemen is? Natuurlijk heeft in de eerste plaats de concurrentie vanuit Algiers en vanuit Spanje daar wel iets mede te maken. Maar in hoofdzaak is het toch zeker wel den uit China oorspronkelijken mandarijn, — de „Citrus deliciosa”, — dien wij daarvan de schuld moeten geven. Want deze zeer mooie, gevulde boom-struik — van 'n twee à drie meter hoogte ongeveer — met zijn glanzige, malsch groene bladeren en zijn sterk geurige, eenigszins afgeplatte, roodoranje vruchten, zien wij al meer en al meer hier in de Provence zich inburgeren en . . . den sinaasappel remplaceren. Naar men mij vertelt: en omdat de laatste jaren door vele, zeer vele personen de mandarijn der Côte d'Azur, — waarvan de schil bijzonder dun is, en waarvan de geur door eene lichte en aangename zuurheid wordt verhoogd, — boven dien van Malta en dien uit Spanje en dien uit Algiers verkozen wordt en omdat men bemerkt heeft dat hier aan de kust de „mandarinier” nu eenmaal vlugger wil groeien dan de gewone zoete „oranger”.

CITROENEN UIT MENTON

VIJGEN UIT DE RIVIÈRA

III

Een andere „Citrus” hier in de Rivièra is weer de „bigaradier” of bittere oranjeappel, — een ornamentale vruchtboom die bedrieglijk veel op den sinaasappel lijkt, en door menig vreemdeling hier er dan ook vaak voor gehouden wordt. Het is de „Citrus bigaradia”, — de „Arancio forte” der Italianen, — een boom dien men in noordelijke landen wel in tobben ziet gekweekt en die daar ter decoratie van tuinen en serres wordt gebezigd. Zijn mooie, oranjekleurige, bolronde vruchten, omgeven door eene tamelijk ruwe schil, zijn evenwel van wege hun zuur en sterk bitter smakend vruchtvleesch ten eenenmale oneetbaar. (Tenzij, — voor de liefhebbers, — in overmaat suiker geconfijt.) Men oogst hier de appels van den „bigaradier” dan ook slechts ter wille van de schil, dewelke, na in reepen te zijn gesneden en in de zon te zijn gedroogd, onder den naam van „écorce d’orange amère” in groote hoeveelheden naar het buitenland verzonden. Alwaar ze, behalve voor medicinale doeleinden, — in Holland en in Duitschland, bij het samenstellen van elixers en van likeuren (onder anderen: van de „curaçao”) wordt gebruikt, en, — in Engeland, — voornamelijk door de confiseurs wordt verwerkt. Doch niet alleen in den vreemde vindt de schil der „bigarade” waardeering, ook hier in de Provence zelve wordt zij geapprecieerd. Want is het niet in de „Alpes-Maritimes”, in Grasse, dat men door distillatie uit de bittere oranjeappelschil de zoogenaamde „essence de Portugal” verkrijgt, — dat men er de welriekende, gele, vluchtige olie uit stookt die later in de parfumerieën voor het bereiden van aromatische waters moet dienen? En, . . . dan is er nog de bloesem van den „bigaradier”, die wordt geoogst, — zijn er nog de hier in Mei en Juni uitkomende puur witte, van-was-lijkende bloemen, met hun heerlijken, bitter-zoeten geur, . . . met hun „parfum de rêve oriental”, hun „odeur nuptiale”! Grooter, geuriger en talrijker dan de bloemen van den zoeten oranjeappel, worden zij hier aan de kust, in het seizoen ’s morgens heel in de vroege van de boomen geplukt of geschud, om daarna bij wagenladingen terstond naar de parfumerieën van Grasse te worden gezonden. Alwaar men uit de blanke „corolle au parfum amer et sucré”, naast het welriekend „eau de fleurs d’oranger”, door distillatie een sterk aromatische essence, „l’essence de néroli” wint, — een product, dat bij het maken van eau de Cologne een voornamelijk rol speelt en waarvoor in normale jaren hier in het Zuiden, (waar de néroli superieur is aan dien van Spanje en van Italië), om en bij de achtduizend francs het kilo betaald wordt. Het welk laatste volstrekt niet te verwonderen is, daar men immers om, laten wij zeggen, honderd gram dier essence te verkrijgen, reeds meer dan honderd kilogram bittere-oranjeappelbloesem, — ofte wel den totalen jaarroogst aan bloemen van zes volwassen boomen, — noodig heeft. Dus verwerken hier in de Rivièra de parfumerieën van Grasse bijvoorbeeld dan ook tusschen de twee- en driehonderdduizend kilo oranjebloesem per seizoen, . . . ongerekend dan nog de jonge twijgen en de spruiten en de kleine, afgevallen vruchten van den „bigaradier”, waaruit door distillatie een essence, — „petit grain”, —

wordt gewonnen, waarvan men weer . . . „eau de fleurs d’oranger” maakt.

IV

En ja, dan groeit hier aan de Côte d’Azur ook de citroenboom. De uit Perzië en Indië oorspronkelijke „Citrus limonum”, de boom der „Assyrische appels”, gelijk men in vroeger tijd zijn gele, ovale vruchten wel placht te noemen. Doch, . . . waar de „citronnier” gevoeliger is voor dagen van koude dan de zoete- en de bittere oranjeappel, zult ge hem in de Rivièra slechts dáár gecultiveerd vinden waar de tuinen ’s winters alleszins „veilig” zijn, dat wil zeggen: voornamelijk tusschen Villefranche en Menton. Ja „vooral” in de omgeving van Menton! (In welk plaatsje, zoo hoor ik, zelfs voorheen een „magistrat des citrons” bestond, een magistraat wiens taak het was het plukken en het verkoopen der citroenen, — waarvan men in sommige jaren wel tot bij de dertig miljoen stuks te verzenden had, — te regelen, en door wien op de voor den handel bestemde vrucht, — waarvan de grootte jaarlijks bij verordening door hem werd vastgesteld, — werd toegezien). En ziet! nu mag de „Citrus limonum”, met zijn lange, wijd uit elkaar staande takken en zijn vrij groot, ietwat geelachtig groen, ovaal blad afzonderlijk dan al wel niet zoo ornamentaal, niet zoo „rijk” doen als de oranjeappel, . . . geen heerlijker aanblik toch dan die gaarden vol bloesem- en vruchtdragende citroenboomen hier! En dan denk ik, dit laatste neerschrijvend, onwillekeurig aan een bezoek hetwelk ik eens op een zonnigen, zuidelijk warmen Junidag aan een uitgestrekt „propriété” in de buurt van Roquebrune bracht. Ah! de droomerige uren daar onder de bloeiende „citronniers”! De exquize uren daar in het hoog gras vol wilde bloemen, met boven me, tusschen glanzig, exotisch groen, zon beschenen, de lichtelijk roze-violetachtige bloesembouquetten naast de stille, mat-gele, aromatische vrucht! En dan is het als hoor ik daar den ouden tuinman in z’n kruiig patois me zijn verhaal over het ontstaan van den „limone” weer doen, als hoor ik hem er mij weer z’n legende vertellen van hoe, toen het eerste menschenpaar gedwongen was het paradijs te verlaten, het besloot enkele zaden van vruchtboomen uit dien lusthof als aandenken met zich mede te nemen. Doch waar Adam daarbij den appel het meest waardig keurde om in ballingschap te worden medegenomen, zocht Eva, — afkeerig thans van de vrucht die de oorzaak van hun ongeluk was geweest, —

NÈFLES DU JAPON

voor dat doel de zaden van een anderen boom. En in het geheim verborg zij op haren boezem een pit van den zoeten oranjeappel. Hetwelk zaadje zij nadien, buiten den Tuin, aan de aarde toevertrouwde. Doch ziet! de boom die er uit voortkwam was anders dan die uit het paradijs! Waarschijnlijk miste de ongelukkige plant de zoele lucht uit zijn hof van Eden, want in stede van rijk, warm oranje, waren zijn appels in het vervolg van een bleek gele kleur. En door de tranen welke Eva bij het planten over het pitje had geschreid, waren in plaats van rond en zoet, zijn vruchten voortaan ovaal en zuur . . . . Uit den zoeten oranjeappel uit het paradijs was, daarbuiten, de mat-gele, wrange vrucht van den „citronnier” ontstaan. ☼ Een allercurieuse eigenschap van den citroenboom is wel het — bijkans het geheele jaar door — dragen van bladeren, bloesem en vruchten tegelijkertijd. Waarbij de bloemen die in Maart en in April uitkomen, in October en in November vrucht geven, terwijl men van den bloesem die in Mei, Juni en volgende maanden verschijnt, — de zoogenaamde „seconde fleur”, — eerst tien maanden later plukken kan. Naar ik algemeen hoor, zijn de appels van dezen tweeden oogst, ofschoon van zeer goede kwaliteit, toch evenwel nooit zoo mooi, nooit zoo saprijk als die van de, wat men noemt: „première fleur”. Aldus brengt een volwassen „citronnier” hier aan de Côte d’Azur dan ’n drie à vijfhonderd, en soms zelfs wel achthonderd stuks vruchten per jaar voort. ☼ Waren de „gouden appels” der ouden, — de door een draak bewaakte „gouden appels” in de tuinen van Hesperia, — vruchten van den „Citrus aurantium”, of waren het citroenen? Ziedaar een kwestie die men, alhoewel er hartstochtelijk en in het breede over is gediscussieerd, nog immer maar niet op eene bevredigende wijze heeft weten op te lossen. Wel is ons echter bekend dat de vrucht van den citroenboom in het verre verleden in zéér hoog aanzien stond en dat de gulden appel bij ceremoniën van bijzonder plechtigen aard een beduidende rol zelfs speelde. En óók, dat men in de oudheid bij het bestrijden van ziekten haar heel, heel veel gebruikte en zij door de geneesheeren uit dien tijd als een machtig middel tegen giften en venijn werd beschouwd. Trouwens, gebruiken wij de „essence de citron”, de vluchtige, aromatische olie welke hare schil bevat, niet nog in onze pharmacie, — onder meer bij de bereiding van het bekende „eau des carmes”?

(Wordt vervolgd)

THÉO DE VEER

Bussumsche veetentoonstelling

VERGEET iedre tentoonstelling-voorstelling van regelmatige laantjes met verzorgde stands, effen uitstalbakken en de rooilijn eerbiedigende kramen. Een Oceaan is het groene tentoonstellingsterrein, en mij als een Neptunis, er midden in stellend overzie ik de eilanden van de landelijke veeteeltarchipel. Koeien, stieren, varkens, schapen, geiten, paarden. Het rundergeslacht, in ’t grootste aantal opgekomen, regeert. Zij zijn de ziel der groene vlakke, zij zijn de priesters en de priesters van het gras. Hun sombere stemmen overloeiën de oppervlakte der bewoonde aarde en ook dit de wei vertegenwoordigend lap veld. Het gras blinkt van vreugde, de Hollandsche vlag wappert over

de klassieke symbolen van Hollands welvaart, de boer is opgeruimd op zijn feestdag, maar de stem van het stomme vee blijft triest, onheilspellend, alsof het rundergeslacht, onheilverzadigd zelf, niet spreken kan dan om te waarschuwen. Zooals een brandend huis geheel in vlam staat is dit terrein dwalmend van geloei . . . . ☼ En voor ik de lange rij van schonkige wanhopigen, van machteloze sterken ga bekijken lokken mij de paarden, die naast elkaar, zeer ongelijk van ruggegrootte, hun opgedrongen rust staan te versnipperen en te vernielen met alle bewegingen die het vastgebonden staan en het gelid der gelijksoortigen hun nog veroorlooft. Misschien doet het moederschap het bindend koord vergeten en breekt het de parade. Een paar merries keeren den smallen triesten kop van fijn-gezenuwden naar hun veulen: het teere paardenjong dat even roerloos op zijn lange pooten kan staan als heel zijn lichaam trillen kan van beweging, wanneer het ruimte-blij wordt opgenomen in de de aarde-omstrijkende atmosferische bewegingen.

Als een mooi menschenkind is het schrielle dier, zoo wolfig, zoo opgeschoten, roerend van brooze disharmonie, waarin men de harmonie van de volwassenheid, de toekomstige, reeds ziet werken en doorbreken. Naast die groepen staan de merries en hengsten die ploeg en rijtuig trekken en hun koppen en blikken, gestalten en bewegingen openbaren eerlijk evenzoo veel karakters. Ik zie den hooghalzigen bruinen hengst terug met de bles koket voor den kop, dien ik den avond vóór de tentoonstelling plotseling voor mij zag, toen ik in Blaricum een landelijk weggetje afliep. Een laantje van elkaar met heel hun tastend lichaam naderende boomen was juist geëindigd. Laag dreef een volle maanschijf op een luchtzee van grauw dat door avondzwart werd aangevallen. En toen stond heerlijk hoog en krachtig als een dier-God de hengst met om hem heen en op zijn rug en voor zijn borst een heele boerenfamilie. Hij werd verzorgd voor den grooten dag van morgen. De kinderen, op banken staand, vlochten zijn lange manen met bloemen en stroohalmen. Het dier stond onbeweeglijk, direct gereed om hulde te ontvangen en te gelooven aan zijn belang-

rijkheid net als welk mensch ook. ☼ Naïeve zorg van boeren die hun paarden denken op te sieren, wanneer ze hen de triomphantelijke manen, nog mooier dan rijk vrouwenhaar, in sprietjes vlechten met een halmpje. ☼ De paardenkeurmeesters zijn bezig de dieren te vergelijken. Zij zijn uitgedoscht in ongewone kleeren, in fleurige lichte colberts en in molronde en molzwarte jacquets. Ze zijn te breed of te lang of te typisch voor hun karakterloze confectie. Ze dragen breede groene lint-rozetten op de borst. Ze zijn vandaag de baas. En ze commandeeren de nummers op die voor moeten treden. De trotsche bezitter haakt zijn paard af. Zachte temperamenten loopen aan met stille hals en rustigen blik. Felle dieren loopen schoksgewijs en werpen uitdagend den kop de lucht in. De keurbeurt is aan een machtigen hengst, een standbeeldhengst, een krijgsheldhengst. Hij breekt de paardenrij, hij verruimt de kring van zijn omstanders, hij meet zijn wereld. Men is blij als de keurders hem van op eenigen afstand in rusthouding bekeken hebben en hij zijn loopen mag toonen. Eerst gaat het in stap, de baas voert hem aan den teugel over het voetpad tusschen de grasvlakten. Dan in draf, zijn natuurlijke gang. De man, die met een zweep achter de paarden

Foto Hans Breuer

OUDE MARKT EN SLOTTOREN TE DIEZ A/D LAHN

aandraaft om hen aan te zetten tot vlugheid en ontspanning van hunne reserves, hoeft deze niet aan te vuren. Het verre uittrappen van iederen voorpoot, het elegant en spits bijtrekken van iederen achterpoot is een openbaring van sierlijke bravoure. En de fantasie vergeet de gemoedelijke boerentronies en de hooge boerenpetten en ziet het heldhaftige toernooi, de „entrée en lice”. Melkwit, roomteer, zijzacht staan er de zorgvuldig gekamde geiten en geitjes. Een bou-doirkwijnend uiterlijk, een teere, te gauw vervuilde tooi, een verwende vrouwenblik en neus kunnen niet verhelpen dat het de pootigste, moedigste, kwiekste dieren zijn, die hun voedsel herkauwen. Er pronken een paar bokken, hoornloos, als witte priesters van een rijken Oosterschen dienst. Kleine, jongens verzorgen trotsch, bezig en gewichtig hun eigen geitjes. Wie zou winnen? Midden op het grasveld wordt een bazige, massieve stier gebracht, dien men moet portretteeren. Het loome dier wordt door eigen krachten neergedrukt. Kan het anders dan een teeldier en een vechtdier zijn! In een rij staan de overige stieren en beoorlogen elkaar uit knorrigheid met den neergebogen kop. Zij zijn niet zoo schonkig en hol om de ruggegraat als koeien, maar rond een kogelromp en zwiepen een staart over maanronde billen. In een prachtige zijden franjetros eindigt die staart en vliegegeesels. Het mooiste en hoogste zwartwitte krachtdier laat zijn bot-weemoedigen kop kalm op de staaf rusten. Twee boeren hebben schik in hem. „Die kan z'n kalf nog wel maken, oome Jan!” In hun houten omrasteringen liggen de zeugen, hun buik symbool der moederaarde, naar het aanrukkend leger van felle biggen gericht. Hoekige snuitjes en scherpe pootjes beëindigen ronde corpusjes. Er zijn bruine biggen, een leger van elf, en roze en tweekleurige. De oude zeug, gekanteld, is een omvergeworpen melkvat, een lijnloos wezen van overvloed. Zij leert de eenheid van chaos, wellust, domheid en overvloed. Geweldige beeren staan elk alleen te hijgen van de hitte. Als een kelk ligt hun machtig oor om hun oog. Hun teelkracht is schaamteloos-ontzaglijk openbaar. Een licht onmachtig op den grond en verlangt naar modder en vuil in dit poeierig, Zuidelijk zand. In zijn ontevredenheid en heimwee is het walgelijke dier pathetisch. Fleur du laid! Schapen en rammen hebben een fijnen aristocratischen kop, als leden zij om de ruwheid der wereld. Geen herkauwerskop nadert zoo dicht dien der kameelen, de vorsten van hun orde, als het schapenuiterlijk dat men dom noemt. Bek en schedel vormen een stompen hoek. Vanuit het koffiehuis temidden van boeren en veehandelaren en een enkelen landjonker zie ik het lachende terrein met de bonte rijen der steeds weer opgepoetste en zich steeds weer bevuilende koebeesten. De paardenrit is nog niet geëindigd. Er loopen boeren in zwartfluweelen broeken en wambuizen en hooge zijden kleppetten, de paardenzweep in de hand. Zij zijn heerlijk door rust en zekere deskundigheid. Is hun zonderlinge bonhommie echt of geveinsd? Ik heb te veel boeken gelezen om nog onbevange te zijn en om te durven gelooven wat ik zie. Onder kleppetten en gladde petten, bol- en stroohoeden, glimmen kalkoenroode koonen. Zij omsluiten dichtgeknepen monden tusschen rimpelaccolades. Sommigen bezitten breede, vormloze openingen, als de vermolmden laden in een volksbarbierswinkeltje. Boeren spreken en lachen en oordeelen behoedzaam en om ook eens wat te doen, stooten zij elkaar in de zij en betonen met nadruk een waarheid als een koe. Maar ze betalen plichtig, langzaam... Ze zijn zoo verwant met hun dieren als modernen met hun ratelende en tikkende machines. De dieren worden moe, druilerig, ongegeneerd. Ze gaan liggen en steunen. Ze hebben genoeg van de plichtigheid

Foto Paul W. Sohn

HET SLOT TE DIEZ A/D LAHN

en van de feestelijkheid. Ze verlangen naar hun land, naar het altijd, zooals een stedeling naar een verandering. Buiten de bruine schutting-spanning wapperen de vlaggetjes, maar ondanks hun vroolijken pret hoort men over de Bussumsche straat het doffe geloei van de wezens der aarde.

SIEGFRIED VAN PRAAG

Ontvangen uitgaven

Bij het tewater laten van het motorschip „Baloeran”, evenals het zusterschip de „Dempo”, gebouwd door de Kon. Mij. De Schelde volgens plannen van en voor den Rotterdamschen Lloyd, werd door deze laatste maatschappij een uiterst verzorgd brochureje aangeboden met beschrijving van de allernieuwste inrichting. Albert Hemelman illustreerde met natuurgetrouwe krijtteekeningen.

Bij J. B. Wolters' Uitgevers-maatschappij N. V. Groningen—den Haag verscheen het eerste deeltje van Plantengroei en bloei, leesboek voor de hoogste klassen der Lagere School door L. Dorsman Czn. en Jac. van der Klei. Niet alleen als schoolboek zal dit boekje, waarin fleurig en begrijpelijk wordt verteld van onze inlandsche planten, worden gewaardeerd; ook ouderen zullen zich verheugen hun bloemen- en plantenkennis op deze manier te hernieuwen en uit te breiden. Joh. Bried  teekende er nauwgezette teekeningen bij. Enkele goede kleurillustraties brengen vroolijke afwisseling.

Foto Paul Breuer

ORANIENSTEIN TE DIEZ A/D LAHN

Wat in Duitschland aan Nederland herinnert

TOEN onlangs bekend werd, dat het Duitse Rijk, het Stamslot der Oranjes Diez a.d. Lahn aan den Nederlandschen Staat ten geschenke had aangeboden, werd plotseling weer de aandacht gevestigd op het vele, dat in Duitschland aan Nederland herinnert, op de vele sporen, die Nederland in Duitschland heeft achtergelaten. Want het kasteel van Diez is werkelijk niet het eenige . . .

☞ Zoo heeft Willem de Zwijger in Duitschland twee standbeelden: een te Berlijn, dat het meest bekend is, en een te Wiesbaden, op het Marktplaatsplein voor het lyceum. Te Kiel staat in den tuin van de Marine-Akademie het standbeeld van Benjamin Raule naast dat van den Grooten Keurvorst. Wie was Benjamin Raule en wie was de Groote Keurvorst? Benjamin Raule, reeder en wethouder te Middelburg, was, als het ware, de eerste admiraal van de Brandenburgsch-Pruisische vloot. Nadat hij de tegenstanders van Brandenburg op zee met succes had bestreden, werd hij in 1677 benoemd tot Directeur Generaal der Marine. Hij rustte gansche vloeten uit ter verovering van koloniën, maar leidde alle operaties meestal van Berlijn uit. Zijn Berlijnsch woonhuis „Raules Hof” staat nog heden in de hoofdstad van het Duitse Rijk. Hoeveel Berlijners, hoeveel vreemdelingen kennen het echter? Raule overleed in 1707 op zijn bezitting te Wittenberge — niet te verwarren met de Lutherstad Wittenberg — en had den Grooten Keurvorst, zijn beschermheer, bijna twintig jaar overleefd. ☞ Keurvorst Frederik Willem I had den naam van „Grooten Keurvorst” te danken aan zijn militaire overwinningen en aan zijn gelukkig economisch beleid. Hij hield veel van Nederland en bracht er drie jaar van zijn leven door. Hij studeerde te Leiden, als hij niet aan het Hof vertoefde of zich in het kamp van Frederik Hendrik bevond. Na den dood van zijn eerste gade trad hij in het huwelijk met Louise Henriette van Oranje, die hij uit Nederland haalde, en wier standbeeld te Oranienburg, niet ver van Berlijn, in 1858 werd onthuld. In dit naar haar genoemde stadje, vertoefde Louise Henriette het liefst. Oranienburg dient overigens weer niet te worden verward met Oranienbaum, dat zich in de nabijheid van Dessau bevindt en zijn naam te danken heeft aan Prinses Henriette Catherina uit het Huis der Oranjes. ☞ Te Augsburg vinden wij twee belangrijke werken van den in 1560 in den Haag geboren beeldhouwer Adriaen de Vries. Het zijn de „Mercuriusbrunnen” uit het jaar 1599 dagteekenend en de „Herkulesbrunnen”, die in 1602 ontstond. Van deze fonteynen zegt de kunstkenner Adrian Buchwald, dat zij zich onderscheiden door hun sierlijkheid van bouw en door de fijnheid der talrijke figuren. Adriaen de Vries schijnt geen profeet in zijn eigen land te zijn geweest. ☞ Talrijke sporen van Nederlandsche kunst vinden wij trouwens te Potsdam terug. Hier leefde de Nederlandsche architect Johannes Bouman, die in 1706 geboren werd en die door Frederik den Groote, den achterkleinzoon van den Grooten Keurvorst, naar Potsdam werd ontboden en tot „Oberbaudirektor” werd benoemd. Van Bouman stammen te Potsdam de „Berliner Tor”, de Fransche kerk, de huizen der Nederlandsche kolonie en ook het stadhuis, dat in verkleinden maatstaf, volgens het

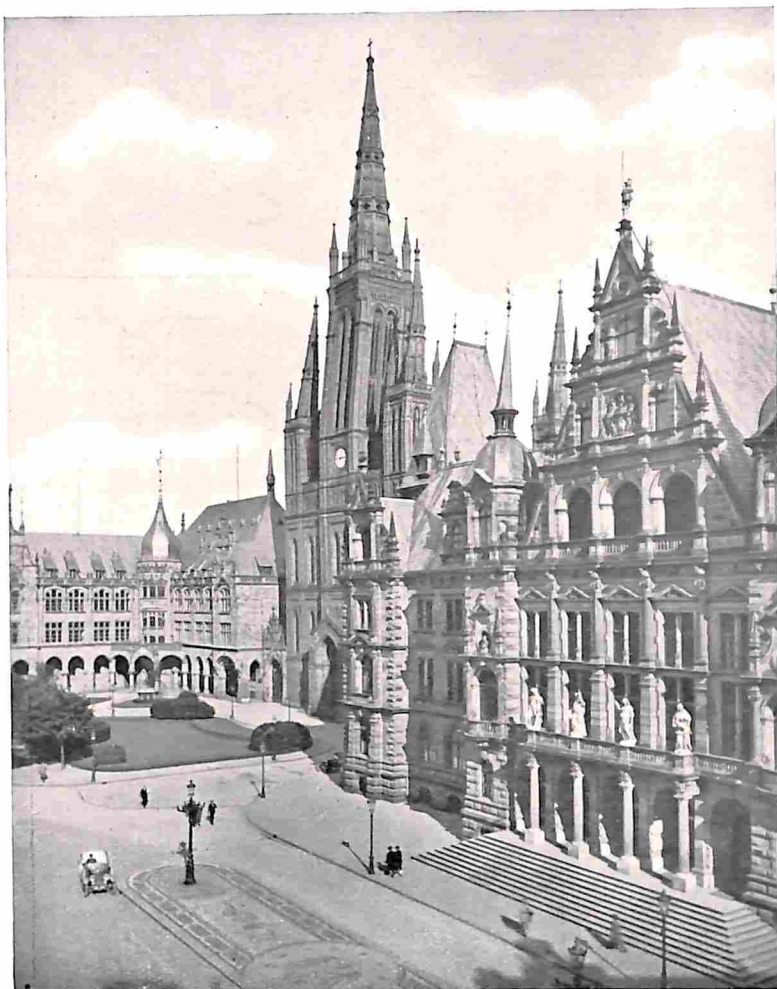
model van het Amsterdamsche stadhuis werd gebouwd. Bouman is ook, wat wellicht niet algemeen bekend is, de schepper van de katholieke Hedwigskerke, die zich te Berlijn achter de Opera en naast de oude Universiteit verheft. ☞ Men ziet het: Duitschland bezit tal van herinneringen aan Nederland!

R.

VERLIES EN WINST

DE tijden veranderen en wij met hen”, is maar ten deele waar, evenals zoo veel dingen slechts gedeeltelijke waarheden zijn. Natuurlijk voltrekt zich in de hoofden der ouder wordende menschen een bewustwordings-, een ervaringsproces. En mede daardoor wijzigen zich de uiterlijke persoonlijke gedragingen. Maar in zijn hart blijft de meest actieve mensch, de ombouwer, de vorm- en baangever van het nieuwe, min of meer conservatief, gehecht aan het oude. ☞ Daarvan zouden tal

van bewijzen zijn aan te voeren. Ondanks alles dat wisselt of verandert, koestert elk mensch een oude gedachte, gewoonte of opvatting. De verhalen van de menschen op middelbaren leeftijd gekomen — om van ouden van dagen niet te spreken — dat alles vroeger anders, maar vooral dat het *beter* was, zijn dagelijks te beluisteren. En zij, die het meest negatief staan tegenover het leven, die met het nieuwe feitelijk niet mee kunnen, durven of behoeven, zijn de onbillijkste critici. ☞ Het is bekend dat men in de jeugd de meest blijvende indrukken bekomt. Ook dat men, na het jeugdleven of de dingen en omstandigheden uit de jeugd tot in details te hebben geconserveerd, ze later gaat idealiseeren. Men voelt zich met een zeker welbehagen nauw verwant aan voorbijgegangene dingen en laat zich daarop voorstaan, onder vaak openlijke erkenning dat men persoonlijk beter wordt en het heden steeds slechter. ☞ Het oude geheel willen bewaren en tegelijk het nieuwe ruim baan geven brengt de moeiten, want is ondoenlijk. Men zal rechter moeten zijn en dus verplicht zijn gerechtigheid te

DE SCHLOSPLATZ TE WIESBADEN. MET STADHUIS, MARKTKIRCHE EN LYCEUM

doen aan al wat was en is. Dit recht doen is daarom zoo moeilijk, omdat wij kampen met onze bevooroordeelde gevoels-, zienswijzen en waardeering der feiten. Ten slotte ontstaat daaruit het standpunt der gematigdheid: men gaat „geven en nemen”, maar houdt vast aan de opvatting dat er meer en kostbaarder ouds verdwijnt dan er nieuws ontstaat. ☞ Erkend worde dat in de veranderende tijden allerwege wreede dingen gebeuren. Het meditatieve verdwijnt uit onze directe omgeving; de zakelijkheid komt er voor in de plaats. ☞ Vroeger waren om Rotterdam, de Koningin van de Maas, stille polders. Deze polders hadden voor ons, als kind daar te gast, weinig geheimen. In de Lente zochten we er de eieren van de talrijke weidevogels, gelukkig waren we te ongedurig om ze te vinden. 's Zomers vermaakten we ons langs de slootkanten of holderdebolderden met een wagen over het land als uitgereden werd om hooi te halen. In den Herfst, als alles zoo merkwaardig geurig was, plukten we bramen in de boschjes en draaiden in naïeve zorg de ranken met nog roode vruchten naar de zon om ze alle toch nog maar rijp te krijgen. Een stadskind doet nu eenmaal mal als het buiten is. Langs de kanten der polders stonden de molens; reuzen in rust in den zomer. Maar tot activiteit gewekt in najaar of winter, hebben zij ons dikwijls doen huiveren als

hun wieken wild rondjilden en den wind sneden, als hun raderen kraakten en het polderwater schuimend werd uitgeworpen. ☼ Een ooievaarsnest, op een wagenwiel boven in een groote esch bij één der boerderijen, werd elk jaar bewoond. ☼ Vroeger ja . . . Van de molens is nog één busachtig gedrocht overgebleven. De boerderijen zijn weg en de boschjes, en de ooievaars en de laantjes en al het sappige land. Een zeer belangrijke streek, waar vele nu ouderen zonnige tijden doorleefden, is weggebroken. Dat is het verlies . . . het stemt bitter en weemoedig. ☼ Maar er is toch ook winst en dat stemt blijde. Rotterdam is gegroeid. Groei neemt ruimte. En het was dus noodzakelijk dat de nieuwe havens en fabrieken, dat leven en gevoel werden geperst in de oude polders. ☼ Waar de koeien graasden en de maaier zijn zeis wette liggen nu machtige Oceaanstoomers in groote havens. Waar de pittoreske boerderijtjes lagen tusschen lindeboomen, staan nu groote veemen en kantoren. Waar de kleine boer in kalmte en landelijke gelatenheid zijn jaren doorbracht, heerschen nu koopmansdurf en handelskracht in grooten stijl. En de nijverheid had ruimte nodig voor zijn zenuw-slopende stuwning naar welomlijnd doel. ☼ Dit is de winst, dat de bestaansmogelijkheden van ons volk vele malen zijn vergroot. En hieraan brengt de eenling tenslotte gaarne zijn offers. De jeugd van tegenwoordig leert ongetwijfeld een andere schoonheid kennen dan die, waarin wij opgingen. Wij hebben vertrouwen dat er tusschen verlies en winst evenwicht is, of zeker zal komen.

A. v. D. M.

EENDJES

WAT bedroefd ben ik den tuin ingelopen; het leven is nu eenmaal niet

altijd vroolijk. Het is goed, wanneer er dan maar ergens een boom of struik is, of liefst nog wat meer, om heen te loopen en weer tot rust te komen. ☼ En in dezen tuin is veel, op het oogenblik heel veel! Nu eindelijk de lente toch werkelijk gekomen is, is de tuin vol vroolijk leven, zelfs voor iemand, die bedroefd is. De nu vol-groene en bloeiende boomen en struiken overal, de nog zoo teere kleurschakeeringen van de groene en bruine beukenlaan, de kleurige border verderop, het is alles al opweg naar de volle zomerweelde, die nu gauw komen gaat. ☼ Er is een groote bedrijvigheid overal; tot zelfs het weer doet daaraan mee: er is afwisselend zon en regen, en aldoor wind. Langs de kunstmoeder, waarin onze lieve, kleine gele donsjes al bezig zijn kippen te worden met vleugels en kammetjes, kom ik aan den moestuin en de sloot. ☼ In den moestuin wordt hard gewerkt. Maar in de sloot is het ook lang niet rustig . . . Sinds geruimen tijd komen overal eendennesten uit, en moeders en kinderen worden door beschermende handen veilig ondergebracht aan den slootkant, afgerasterd tegen ratten en andere gevaren. Ze zijn moeilijk te houden deze eenden; het zijn wilde, die straks weer heinde en ver zullen wegvliegen. Ze hebben allen hetzelfde mooie, donkergevekte type. Er is een nest van zes geweest, en een van negen, die zijn nu al weer eenige weken oud; het is verwonderlijk, hoe snel zij groeien. ☼ Bij het bruggetje kijk ik in spanning den hoek om, blijf staan van verrassing. „Nee maar . . . I say, you are overdoing it, aren't you?” spreek ik, zonder er bij te denken, deze nieuwe eend in het Engelsch toe. Zij kijkt even argwanend, maar zwemt ongestoord door, temidden van haar, ja, hoeveel zijn het er wel? . . . voorloopig niet te tellen kroost. Een dag oud, hoogstens, nog eironde, donker-donzige lijfjes, helgele kopjes, met zwarte snaveltsjes, en een zwarte streep

dwars over hun oogen. Vooral die gele kopjes, met die zwarte streep zijn geestig . . . En allemaal gelijk, niet-te-onder-scheiden gelijk, die heele zwerm van donzen bolletjes, die daar om de moeder heendringen, vlak op elkaar, met een dadelijk volgen van alle bewegingen van de moedereend, zoodat het geheel als één compacte massa over het watervlak schijnt te schuiven. Het is altijd grappig, een groote eend met zoo'n nasleepje. Maar deze massa is bepaald humoristisch, ja, werkelijk lachwekkend. Al mijn zorgen vergetend, sta ik daar, en kijk; en lach; en blijf staan, en blijf kijken, en moet mijns ondanks wel blijven lachen. Eigenwijs-bedrijvig schieten de kleine bolletjes telkens het geheel achterna, pikken met hun snaveltsjes, klappen met wat hun vleugeltjes moeten worden, maar daarvan nu toch werkelijk den naam nog niet verdient . . . kijken zelfbewust rond, met hun kleine, glimmende kraal-oogjes . . . ☼ Over en over tel ik . . . Telkens verschuiven er vlug een paar, en zij zijn allemaal zoo gelijk! Maar achter-eenvolgens kom ik een paar maal tot negentien. Negentien! Hoe is het mogelijk! „Zijn dit er negentien?” vraag ik den tuinbaas, die juist voorbij komt. Ja, ik heb

eindelijk goed geteld. „Maar hoe is het mogelijk?” zeg ik weer. Dan legt hij uit: het zijn twee nesten, die bijna gelijk uitkwamen, bij elkaar gevoegd; wegens plaatsgebrek in de afrastering. ☼ „Och,” kijk ik den stoet nu nadenkend aan, „dus niet allemaal haar eigen kinderen?” De gelijkheid is nu nog merkwaardiger; ik kan er geen twee groepen in onderscheiden. De eend, gelukkig, blijkt ook niet. „Maar . . .” komt met schrik bij mij op „die andere eend . . . er was dus nog een moeder . . . die andere moeder, waar is die?” ☼ „Voorloopig in een mand,” legt de baas uit, „maar zij zal gauw weer worden losgelaten. Dan is zij het vergeten,” verzekert hij mij lachend. Hij gaat weg, en de negentien dartelen rond, als tevoren. Ik blijf staan, en blijf kijken, maar ik kan er niet meer zoo om lachen. In hun zonnig dierenwereldje is dus ook niet alles vroolijkheid, evenmin als in mijn oogenschijnlijk zorgeloze bestaan.

Wekenlang heeft die moeder in kou en regen, in angst en eenzaamheid op haar

nest gezeten, met een volharding en toewijding, die velen tot voorbeeld zou kunnen strekken . . . En nu . . . ☼ Natuurlijk het is instinct, en zij zal het wel dadelijk vergeten zijn . . . Door den bloeienden tuin loop ik naar huis. De kleine donzen bolletjes zullen even voorspoedig opgroeien . . . Maar een klein beetje tragedie is toch overal in de wereld . . . Om te overwinnen . . . En opdat de bedroefden niet eenzaam zullen zijn . . .

F. E.

STEMMEN DER NATUUR

't **I**S zoo stil buiten! zeggen de stedelingen vaak, als ze over het leven op het land of in de dorpen meepraten willen. Maar ze weten niet half hoe door duizende geluiden de zoogenaamde stilte der natuur wordt onderbroken. Eigenlijk is de stille rust van bosch en veld een onafgebroken geruisch, waarin alle natuurgeluiden en die uit het buitenleven zijn opgelost. We denken daarbij nog niet eens aan het blaffen of bassen van honden, aan geloei, gehinnik of geblaas van het vee, aan de geluiden van in 't wild levende dieren, welke van gebrul tot gepiep afnemen in kracht, het roepen en zingen van vogels van adelaarskreet tot winterkoninkjesgefluit. Weinig gebeurt er in de natuur dat zonder geluid te maken plaatsvindt. Denk eens aan al die verschillende insecten, aan zoemende bijen en gonzende muggen, aan snorrende torren en sjirpende krekels. In Australië zijn zoo-

...ZOODAT HET GEHEEL ALS ÉÉN COMPACTE MASSA OVER HET WATERVLAK SCHIJNT TE SCHUIVEN...

veel krekels dat hun gesjirp in koren van millioenen tegelijk tot een oorverdoovend geraas aanzwelt des nachts. Zoo kunnen in ons waterlandje de kikkers hun koorzang heel den zomernacht doen weergalmen. ☼ De stekelvarkens rammelen met hun pennen, de konijnen slaan bij gevaar met hun achterpooten een roffel op den grond. ☼ Hoe ruischt de wind in de kruinen der boomen of suist hij door de golvende graanhalmen heenstrijkend, hoe fluit hij bij stormweer door takken en scheepstouwen of in onzen schoorsteen. ☼ Ken je het zacht lispelende gemurmel van een snelstroomend beekje, het golfgeflapper op een rivier, het geklater van een watervalletje of het donderende geraas van een bergstroom? ☼ Alle gebeuren in de natuur verstoort de stilte. Hebt ge uw vingers wel eens op uw ooren gelegd en geluisterd naar het geluid der bewegende spieren, het op-en-neer gaan der kaken of het spannen der armen. Er zijn millioenen geluiden, veel malen fijner dan vleermuizengepiep, welke aan onze ooren ontgaan, omdat die daartoe lang niet voldoende zijn ingericht, doch even goed vormen ze deel van het nooit zwijgende lied, dat de natuur laat hooren en waarin iedereen, alles zijn geluid meeklinken doet.

G. DE GRAAF

ARIOSTO

Uit het Foolsch door

9)

KAZIMIERZ CHLEDOWSKI

(Vervolg)

ZOO vertelt hij in een van zijn satiren, dat het hem met zijne benoeming tot gouverneur ging als den zeeman, dien de koning van Portugal een mooi Mauretaansch paard geschonken had. De zeeman ontving het paard vol dankbaarheid, maar wel gewend aan het hanteeren van de roeispaan, echter niet aan teugels en zadels, lag hij spoedig met gebroken ledematen op den grond. ☼ De hertog wist Ariosto wel te waardeeren maar moet tevens tot de overtuiging zijn gekomen, dat de dichter niet geschikt was om gouverneur van een onordelijk land te zijn. Toen dan ook op 18 November 1523 Clemens VII den pauselijken troon beklom, liet Alfonso, vrezend, dat deze evenals Julius II en Leo X vijandig tegenover Ferrara zou staan, door zijn secretaris Pistofilo den dichter vragen, of deze bij den nieuwen paus gezant wilde worden. Het antwoord op Pistofilo's brief is vervat in de zesde satire. Daarin zegt de dichter den vriend dank voor de goede bedoeling hem vooruit te helpen, maar hij meende in Rome niet veel te kunnen bereiken: Leo X had hem afgeleerd, om van de di' Medici's nog iets te verwachten. Overigens ontbrak hem de moed, om zich ver van Ferrara te verwijderen en indien de hertog hem een genoeg wilde doen, laat hij hem dan naar de hoofdstad terug roepen, of tenminste naar Bondeno sturen, dat slechts 12 mijlen van Ferrara verwijderd ligt. Voor lange reizen had hij geen kracht en geen lust meer. De hertog drong niet aan, maar liet hem in Castelnovo, echter slechts tot Juni 1525. Klaarblijkelijk was Ariosto hem niet slecht genoeg, om orde in de provincie te brengen, want hij verving hem door iemand met een zogenoemde „ijzeren hand". De bandieten hadden blijkbaar wel respect voor Ariosto's dichtkunst, maar gevoelden hoegeenaamd geen vrees voor hem; men vertelde, dat, toen hij eens eenige spitsboeven tegenkwam, deze hem vol eerbied als den grooten dichter begroetten en hem ongehinderd verder lieten trekken. ☼ Eindelijk verkreeg Ariosto de rust, waarnaar hij zoo vurig verlangd had. Hij vestigde zich voor goed in Ferrara, leefde aan de zijde van zijne geliefde Alesandra, bouwde een jaar later een huisje, kocht er een tuin bij en liet daarin een steenen grot aanbrengen, waarin hij vaak gedichten zat te maken. ☼ In zijn aantekeningen over zijn vader vertelt Virginio, dat Ariosto zooveel als hij van zijn inko-

men kon missen, aan den bouw besteedde, en dat hij teikensiets veranderen of toevoegen wilde. Ariosto placht te zeggen liever knollen te eten, die hij zelf onder zijn eigen dak met azijn en olie klaar maakt, dan patrijzen, hazelhoenders of evervleeschaanen vreemde tafel, en dat hij even goed slaapt onder een wollen deken, als onder een zijden, goud-geborduurd donzen dekbed. ☼ Ariosto's huis bestaat nog en is sinds 1815 eigendom der gemeente Ferrara. Het is wel eigenaardig, hoe zeer dit huisje het karakter van den dichter typeert: bescheiden, maar geriefelijk, licht, met een klein binnenplaatsje en een niet al te grooten tuin. Er was daar echter voldoende ruimte, om steeds weer opnieuw rozen en jasmijnen te planten en aan de bloembedden telkens weer nieuwe vormen te geven. Virginio schertste daarover wel eens en zei, dat zijn vader precies zoo doet met zijn tuintje, als met zijne verzen, die hij ook telkens verandert, verbetert en omwerkt. Hij laat geen plant drie maanden op dezelfde plaats. Op het eene oogenblik plant hij perzikpitten, op het andere zaait hij weer iets, gaat voortdurend naar de nog teedere zaadlobben kijken, hoopt de aarde op, spit en wiedt, tot ten slotte de arme plantjes door overdreven zorg — verdrogen. Hij is niet goed op de hoogte van de zaadsoorten en verwacht van het zaaisel iets anders dan wat het kan opleveren. Zoo plantte hij eens kappererwten, ging dagelijks ernaar kijken en verheugde zich over hun weelderigen bloei, tot hij tot de ontdekking kwam, dat het geen kappererwten, maar gewone vlierboomen waren. ☼ Terwijl de dichter zijn bloembedden besproeide, nam Ferrara's politieke toestand een voor de d'Este's gunstige wending. De hertog had namelijk, langs politieke kronkelwegen,

JAVA'S ZUIDKUST

in goud gezet, met ketting en kruis, en kende hem daarenboven een levenslang pensioen van 200 ducaten toe. Toen in 't voorjaar van 1532 Karel V eenige dagen in Mantua vertoefde, werd Ariosto door Alfonso aan den monarch voorgesteld. De dichter overhandigde den keizer een nieuwe, bijgewerkte en volledige uitgave van zijn „Furioso" ¹⁾, waarop Karel V hem eigenhandig, ten aanschouwe van het geheele hof, den lauwerkrans om het hoofd legde. Deze eerbewijzen waren — men ziet het vaak bij beroemde mannen — de laatste in het leven van den grooten dichter. Hij was reeds lang ziekelijk en werd als het ware in den dood gedreven door zijn drie geneesheeren, die hem zooveel artsenijen toedienden, dat zelfs een jeugdig gestel al deze vergiften niet verdragen zou hebben. ☼ Ariosto werd, stervend, zwaar getroffen door de volgende treurige gebeurtenis. Op Oudejaarsavond 1532 brak in het Castello een groote brand uit, die de geheele loggia van het slot, tegenover het bisschoppelijke paleis, in de asch legde, evenals de tooneelzaal, die Alfonso daar had laten inrichten ter opvoering van Ariosto's komedies. De vernieling van dat tooneel scheen Ariosto's einde aan te kondigen. ☼ De dichter had in zijn testament beschreven, dat hij zonder praal ter aarde moest worden besteld.

¹⁾ Gedrukt en uitgegeven door Francesco Rossi te Valenza in 't jaar 1532.
(Wordt vervolgd)

Erratum

Op pag. 514, 2de kolom, 14de regel van onderen leze men inplaats „lotus-schrijvers" „lotusvijvers".